УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ – ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Докторске академске студије

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1.1. ДАТУМ И ОРГАН КОЈИ ЈЕ ИМЕНОВАО КОМИСИЈУ

Одлуком бр. 2029/1 донетом на седници одржаној дана 17. септембра 2026. године, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду образовало је Комисију за оцену докторске дисертације докторанткиње Ане Д. Јовановић под насловом The Silent Dialogue: Exploring Language Identity and Language Policy and Planning in the Serbian Sign Language Community (Нечујни дијалог: Истраживање језичког идентитета и језичке политике и планирања у заједници која се служи знаковним језиком у Србији), урађену под менторским руковођењем проф. др Јелене Филиповић.

1.2. САСТАВ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ
   Име и презиме: Ана С. Јовановић
   Звање: редовни професор
   Ужа научна област: хиспанистика, примењена лингвистика
   Датум избора у звање: 20.07.2026.
   Установа на којој је запослен: Филолошки факултет Универзитета у Београду

2. ЧЛАН КОМИСИЈЕ
   Име и презиме: Борко Ковачевић
   Звање: редовни професор
   Ужа научна област: општа лингвистика
   Датум избора у звање: 15.11.2024.
   Установа на којој је запослен: Филолошки факултет Универзитета у Београду

3. ЧЛАН КОМИСИЈЕ
   Име и презиме: Марија Мандић
   Звање: виши научни сарадник
   Ужа научна област: социолингвистика, критичке студије дискурса, лингвистичка антропологија
   Датум избора у звање: 29.11.2021.
   Установа на којој је запослен: Институт за филозофију и друштвену теорију у Београду

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име (име једног родитеља) презиме:	Ана (Драган) Јовановић
Датум и место рођења:	11.12.1996. Чачак
Наслов мастер рада:	Тумачење знаковног језика на телевизији
Датум одбране мастер рада:	28.09.2021.
Установа где је одбрањен мастер рад:	Филолошки факултет Универзитета у Београду
Научна област из које је стечено академско звање мастера:	превођење

III СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА који су објављени или прихваћени за објављивање у оквиру рада на докторској дисертацији

1. Jovanović, Ana D. (2025). Deaf Women Representation in Historical Monographs Written by Hearing Authors. Živi Jezici: Journal for Foreign Languages and Literatures, 44(1), 193–203. https://doi.org/10.18485/zivjez.2024.44.1.9.

IV НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

The Silent Dialogue: Exploring Language Identity and Language Policy and Planning in the Serbian Sign Language Community **(**Нечујни дијалог: Истраживање језичког идентитета и језичке политике и планирања у заједници која се служи знаковним језиком у Србији)

V ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Предмет докторског рада Ане Д. Јовановић је социолингвистичка и критичка анализа дискурса са фокусом на јаз између *de jure* језичке политике и *de facto* свакодневне приступачности, институционалне праксе и конструисања језичког идентитета у оквиру заједнице која се служи српским знаковним језиком (СЗЈ) у Републици Србији. Истраживање преиспитује однос између државног статусног планирања, микро-нивоа образовања и свакодневних интеракцијских баријера у јавним и образовним установама.

Циљ докторског истраживања јесте да кроз интердисциплинарни социолингвистички и критички оквир испита и објасне начине на које се СЗЈ користи, перципира и планира унутар заједнице глувих и наглувих, као и да идентификује последице које јавна, образовна и језичка политика одозго-на-доле, те медицински модел глувоће и неформалне заједнице имају на језички идентитет, образовна постигнућа, друштвену инклузију и егзистенцијални опстанак

културе глувих. Додатно, истраживање има за циљ емпиријску валидацију кроз мапирање језичких ставова, свести и нивоа писмености чујуће већине.

VI ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА ДИСЕРТАЦИЈЕ

Хипотеза 1: Формална интеграција матерњег знаковног језика у оквиру специјализованих образовних окружења остаје ограничена и праћена распрострањеним дефицитом његовог познавања међу наставним особљем. Даље, институционалне образовне политике одозго-на-доле формирају контексте и просторе језичке депривације који приморавају ученике да се за академски опстанак ослањају на неформалне вршњачке мреже.

Хипотеза 2: Уставно законско признање мањинског знаковног језика не преводи се аутоматски у реално оснаживање у свакодневним комуникативним праксама јер држава не обезбеђује локализовану примену, трајно финансирање и обавезне стандарде доступности у јавном сектору.

Хипотеза 3: Језички идентитет унутар заједнице која се служи знаковним језиком изразито је стратификован и немонолитан; делује дуж оспораваног спектра између културне интеграције глувих (*Deafhood*) и инструменталног прагматизма вредновања језика као пуког алата (*instrumental tool pragmatism*). Читав спектар ставова и идеологија превасходно је конструисан породичним језичким окружењем и непосредном вршњачком социјализацијом.

VII КРАТАК ОПИС САДРЖАЈА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација Ане Д. Јовановић *The Silent Dialogue: Exploring Language Identity and Language Policy and Planning in the Serbian Sign Language Community (Нечујни дијалог: Истраживање језичког идентитета и језичке политике и планирања у заједници која се служи знаковним језиком у Србији)* има 135 пагинираних страница. Рад је структуриран у девет кључних поглавља:

1**. Увод (*Introduction*)** – Представља историјски и теоријски контекст истраживања, дефинише проблем истраживања (јаз између *de jure* закона и *de facto* доступности и примене законских аката, те институционалну неадекватност специјалних образовних установа), формулише три централне хипотезе, образлаже методолошки оквир студије и даје детаљан преглед структуре дисертације.

2. **Преглед литературе (*Literature Review*)** – Пружа детаљан теоријски преглед социолингвистике знаковних језика, конструисања језичког идентитета, оквира језичке политике и планирања, европских законодавних иницијатива (директиве ЕУ, УН Конвенција о правима особа са инвалидитетом), као и историјског развоја образовања глувих у свету и у Србији (од краја 19. века, преко југословенске ере до периода након 2015. године).

3. **Методологија истраживања (*Research Methodology*)** – Описује методолошки јасно утемељене и ефикасно примењене технике тријангулације методолошких поступака примењених у истраживању. Квалитативни део истраживања ослања се на интринзичну студију случаја са 24 полуструктурирана интервјуа (N = 24) са глувим и наглувим учесницима, који се анализирају кроз рефлексивну тематску анализу. Квантитативна перспектива

истраживања обухвата пилот анкетирање 100 испитаника чујуће популације (N = 100). У овом поглављу детаљно се разрађују операционализација мера идентитета, етички протоколи, употреба СЗЈ уз присуство сертификованог тумача и параметри методолошке поузданости.

4. **Дискусија и анализа (*Discussion and Analysis*)** – Представља централно емпиријско поглавље структурирано кроз четири фундаменталне теме и синтетички концептуални модел:

- **Тема 1: Спектар културе глувих — Културни понос насупрот инструменталној језичкој оријентацији (*Theme 1: The Spectrum of Deafhood — Cultural Pride vs. Instrumental Language Orientation*)** — Културни понос насупрот инструменталној језичкој оријентацији – Рашчлањује континуум идентитета од генерацијског преноса језика и културног поноса до инструменталног прагматизма код касних корисника СЗЈ и условљеног социо-културним поделама унутар заједнице и ставовима већинске заједнице.
- **Тема 2: Системска инерција образовне и језичке политике — Јаз између *de jure* законодавства и *de facto* приступачности јавном простору (*Theme 2: Systemic Policy Inertia — The Chasm Between De Jure Legislation and De Facto Public Space Accessibility*)** – Анализира Закон из 2015. као „уставну илузију", анализира клинички дактилографски заокрет у здравству, нестабилност СОС дигиталног релеј центра, медијску невидљивост и системску незапосленост.
- **Тема 3: Институционална језичка депривација и компензаторно деловање хоризонталних вршњачких мрежа (*Theme 3: Institutional Linguistic Deprivation and the Compensatory Agency of Horizontal Peer Networks*)** – Документује дефицит флуентности у СЗЈ код наставника у образовним институцијама, неадекватност деловања специјалних аспеката образовања у установама општег типа и спасоносни компензаторни вршњачки преводилачки рад.
- **Тема 4: Егзистенцијално биолошко-политичко осипање — Технологије фиксирања и крхка будућност СЗЈ (*Theme 4: Existential Biopolitical Attrition — Technologies of Fixation and the Fragile Future of SSL*)** – Истражује демографску анксиозност и егзистенцијалну панику од осипања заједнице услед медицинског праћења и суптрактивног мејнстриминга.

5. **Закључак (*Conclusion*)** – Нуди систематску евалуацију и тестирање све три почетне истраживачке хипотезе кроз синтезу емпиријских (квалитативних и квантитативних) података.

6. **Оперативне и руководеће препоруке за формирање нових јавних и образовних политика (*Operational Policy and Managerial Recommendations)*** – Представља детаљне, мерљиве препоруке за реформу специјалног образовања, јавне и здравствене инфраструктуре, дигиталних СОС услуга, стандардизације тумача и тржишта рада.

7. **Препоруке за будућа истраживања (*Recommendations for Future Research*)** – Дефинише смернице за географско, демографско и квантитативно проширење студије.

8. **Литература (*References*)** – Садржи свеобухватан списак релевантне домаће и међународне научне литературе.

9. **Прилози (*Appendices*)** – Укључује прецизно разрађена упутства за интервјуе (за децу и одрасле), аналитичку матрицу по хипотезама и пилот упитник за чујућу популацију.

VIII ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ДИСЕРТАЦИЈЕ

Научни допринос докторске дисертације Ане Д. Јовановић огледа се у пионирској критичко-социолингвистичкој обради српског знаковног језика из перспективе комуникативне и идеолошке функције коју обавља у делатној заједници која га користи у Србији. Изведени резултати остварују двоструки допринос, теоријско-методолошки и практично-примењени:

• **Теоријски допринос**: Увођење и концептуализација четири нова оригинална термина у социолингвистичку литературу: инструментални прагматизам према језику као алату (*instrumental tool pragmatism*), компензаторни вршњачки рад (*compensatory peer labor* - хоризонтална неуплаћена замена за неквалификовани образовни систем), клинички дактилографски заокрет (*clinical typist turn*, форма физичке и институционалне депривације у здравству) и егзистенцијална паника од демографског осипања (*existential demographic attrition panic* - колективна анксиозност услед суптрактивног медицинског мејнстриминга). Деконструкција монолитног концепта идентитета глувих у Србији кроз мапирање сложеног спектра социјализације у зависности од породичног окружења (нативни вс. касни корисници).

• **Методолошки допринос**: Дефинисање и примена ефикасног тријангулационог модела квалитативних и квантитативних методолошких поступака који се може применити на подручју читавог Балкана, а који спаја дубинску рефлексивну тематску анализу (N = 24) са статистичким пилот мапирањем чујуће већине (N = 100), чиме се доказује да баријере у јавном простору нису резултат отпора грађана (88% подржава финансирање тумача), већ искључиво системског неуспеха јавних политика.

• **Практични и примењени резултати**: Развој конкретног оперативног модела реформе образовних политика који захтева јасну идентификацију значаја употребе вредности мањинског језика и указивање на неефикасност и дискриминаторне принципе терапеутско-неуродивергентног подтекста, уз увођење обавезних услова за развој комуникативне компетенције у СЗЈ наставника, акредитацију вршњачког превођења и стандардизацију дигиталних СОС центара.

IX ПРОВЕРА ОРИГИНАЛНОСТИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

На основу *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду* и налаза у извештају из програма *iThenticate*, којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације *The Silent Dialogue: Exploring Language Identity and Language Policy and Planning in the Serbian Sign Language Community (Нечујни дијалог: Истраживање језичког идентитета и језичке политике и планирања у заједници која се служи знаковним језиком у Србији)*, ауторке Ане Д. Јовановић, констатовано је да утврђено подударање текста износи 11%. Овај степен подударности последица је цитата и личних имена аутора цитата у парентезама у тексту, библиографских података о коришћеној литератури, те општих места и резултата, што је у складу са чланом 9. Правилника.

На основу изнетог, а у складу са ставом 2 Члана 8. *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду*, извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

X ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

Комисија за оцену докторске дисертације констатује да је дисертација *The Silent Dialogue: Exploring Language Identity and Language Policy and Planning in the Serbian Sign Language Community (Нечујни дијалог: Истраживање језичког идентитета и језичке политике и планирања у заједници која се служи знаковним језиком у Србији)* кандидаткиње Ане Д. Јовановић оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

Комисија стога предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да с позитивном оценом прихвати Извештај о оцени докторске дисертације под насловом *The Silent Dialogue: Exploring Language Identity and Language Policy and Planning in the Serbian Sign Language Community (Нечујни дијалог: Истраживање језичког идентитета и језичке политике и планирања у заједници која се служи знаковним језиком у Србији)*, коју је израдила кандидаткиња Ана Д. Јовановић под менторством проф. др Јелене Филиповић и да је, у складу са прописима, упути Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на разматрање.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

1. _____
проф. др Ана С. Јовановић, редовни професор
председник Комисије

2. _____
проф. др Борко Ковачевић, ванредни професор
члан Комисије

3. _____
др Марија Мандић, виши научник сарадник
члан Комисије